

УДК 656.2:338

*Ганна Савіцька, ст. викладач
(ст. викладач каф. «Фінанси і кредит»,
Державний економіко-технологічний університет транспорту)*

*Наталія Шишківська, магістр
(Державний економіко-технологічний університет транспорту)*

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ТА ЇХ РОЗПОДІЛ

Суб'єкти господарювання зацікавлені у формуванні високого фінансового результату діяльності, оскільки від нього залежать можливості щодо розширення самої діяльності підприємства, реалізація інвестиційних проектів, запровадження інновацій, а також матеріальне стимулювання працівників. Від механізму формування фінансових результатів і їх розподілу залежить стабільність, ефективність і прибутковість діяльності підприємства.

Стаття присвячена дослідженню особливостей формування фінансових результатів підприємств залізничного транспорту та їх розподілу. Розглянуто існуючі та можливі варіанти руху грошових коштів між ПАТ «Укрзалізниця» і його регіональними філіями.

Показано, що перший варіант фінансово-економічних відносин є найбільш раціональним з точки зору ефективності управління фінансовими результатами, але потребує удосконалення в частині формування доходів і витрат. Проаналізовано існуючий механізм формування та розподілу доходів від перевезень вантажів підприємствами залізничного транспорту.

Визначено низку передумов щодо вдосконалення механізму управління доходами від перевезень залізничним транспортом, а також необхідним є детальніший розгляд існуючого механізму управління витратами підприємств залізничного транспорту, що в подальшому дозволить визначитись із напрямками удосконалення механізму формування та розподілу фінансових результатів підприємств залізничного транспорту.

Ключові слова: фінансові результати, доходи, витрати, формування, розподіл, підприємство, залізничний транспорт

© Савіцька Г.П., Шишківська Н.П., 2016

Анна Савицкая

(ст. преподаватель каф. «Финансы и кредит»,

Государственный экономико-технологический университет транспорта)

Наталья Шишковская, магистр

(Государственный экономико-технологический университет транспорта)

ФОРМИРОВАНИЕ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЙ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА И ИХ РАСПРЕДЕЛЕНИЕ

Субъекты хозяйствования заинтересованы в формировании высокого финансового результата деятельности, поскольку от него зависят возможности по расширению самой деятельности предприятия, реализация инвестиционных проектов, внедрение инноваций, а также материальное стимулирование работников. От механизма формирования финансовых результатов и их распределения зависит стабильность, эффективность и доходность деятельности предприятия.

Статья посвящена исследованию особенностей формирования финансовых результатов предприятий железнодорожного транспорта и их распределения. Рассмотрены существующие и возможные варианты движения денежных средств между ОАО «Укрзалізниця» и его региональными филиалами.

Показано, что первый вариант финансово-экономических отношений является наиболее рациональным с точки зрения эффективности управления финансовыми результатами, но требует усовершенствования в части формирования доходов и расходов. Проанализирован существующий механизм формирования и распределения доходов от перевозок грузов предприятиями железнодорожного транспорта.

Определен ряд предпосылок по совершенствованию механизма управления доходами от перевозок железнодорожным транспортом, а также необходимо детальное рассмотрение существующего механизма управления затратами предприятий железнодорожного транспорта, что в дальнейшем позволит определиться с направлениями совершенствования механизма формирования и распределения финансовых результатов предприятий железнодорожного транспорта.

Ключевые слова: финансовые результаты, доходы, расходы, формирование, распределение, предприятие, железнодорожный транспорт

Anna Savitska,
(Senior Lecture of the Department «Finance and Credit»,
State Economy and Technology University of Transport)

Natalia Shyshkivska
(master, State Economy and Technology University of Transport)

**FORMATION OF FINANCIAL RESULTS RAILWAY UNDERTAKINGS AND
THEIR DISTRIBUTION**

Business entities interested in forming a high financial result of the because depend on the possibility of expanding the activities of enterprises, implementation of investment projects, introduction of innovations, as well as material stimulation of employees. The mechanism of formation of financial results and their distribution depends on the stability, efficiency and profitability of the enterprise.

The article is devoted to research of features of formation of financial results of enterprises of railway transport and distribution. The existing and possible options for the movement of funds between JSC «Ukrzaliznytsya» and its regional branches.

It is shown that the first version of the financial-economic relationship is the most rational from the point of view of efficiency of management of financial results, but requires improvement in terms of income generation and expenditure. Analyzed the existing mechanism of formation and distribution of income from transport of goods by railway transport companies.

Identifies a number of preconditions for improvement of the mechanism of revenue management of railway transportation, and also requires a detailed examination of the existing mechanism of cost management of enterprises of railway transport, which allows to determine the directions of improving the mechanism of formation and distribution of financial results of enterprises of railway transport.

Keywords: financial results, revenues, expenses, development, distribution, enterprise, rail

Постановка проблеми. Проблему будь-якого великого акціонерного товариства, до яких тепер належить публічне акціонерне товариство «Українські залізниці» (далі – ПАТ «Укрзалізниця»), маючи велику кількість територіально відокремлених підрозділів, представляє забезпечення їх зацікавленості у результатах діяльності. Формування фінансових результатів в ПАТ «Укрзалізниця» напряму пов'язано з цією проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання удосконалення методики формування та розподілу фінансових результатів підприємств залізничного транспорту займалися такі вчені і практики, як Белінська М.Г., Богомолова Н.І., Гурнак В.М., Сич Є.М., Колесникова Н.М., Макаренко М.В., Труханов Ю.П., Череп А.В. та інші [1-4, 7, 11-13]. У своїх працях дослідники торкаються питань раціоналізації формування та розподілу доходів і витрат з метою фінансового забезпечення відокремлених підрозділів, що здійснюють перевізний процес на залізничному транспорті. Водночас, недостатньо вирішеним залишається завдання створення ефективного з погляду вимог ринкової економіки механізму формування та розпо-

ділу фінансових результатів між ПАТ «Укрзалізниця» та його регіональними філіями, що набуває особливого значення в умовах реформування галузі та трансформації її фінансово-економічного механізму.

Метою статті є вивчення існуючого фінансово-економічного механізму формування та розподілу фінансових результатів на підприємствах залізничного транспорту та розробка рекомендацій по його вдосконаленню в сучасних умовах їх функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Органом управління залізничним транспортом до моменту утворення публічного акціонерного товариства «Українська залізниця» відповідно до Закону України «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування» була Державна адміністрація залізничного транспорту України «Укрзалізниця», у сферу управління якої входило шість залізниць, а також інші підприємства та структурні підрозділи, що забезпечують єдиний виробничий процес. Відповідно до вище згаданого закону суб'єктів господарювання залізничного транспорту загального користування реорганізовано шляхом злиття під час утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування [5].

Виходячи з того, що ПАТ «Укрзалізниця» – юридична особа, це означає, що тільки воно має право розкривати інформацію про фінансові результати у звітності, пропонується розглянути існуючі та можливі варіанти руху грошових коштів між ПАТ «Укрзалізниця» та його регіональними філіями.

Сутність першого варіанта фінансово-економічних відносин полягає в тому, що частина виручки надходить на розрахункові рахунки філій і спільно з виділеними в межах бюджету сумами йде на покриття поточних витрат. Це виручка від перевезень у місцевому сполученні та інші доходи, які не потребують розподілу (так як ці показники є результатом діяльності філій). Виручка від перевезень у прямому сполученні перераховується на дохідні рахунки ПАТ «Укрзалізниця». Даний порядок застосовується на залізничному транспорті на даний момент, перевага якого полягає у скороченні часу на рух грошових коштів від відокремленого підрозділу в вищі органи управління і назад.

Другий варіант пропонує, що всі кошти, отримані від перевезень та інших видів діяльності, надходять на розрахункові рахунки акціонерного товариства та між його філіями не розподіляються, фінансування витрат філій виконується в рамках розроблених ними бюджетів. Згідно з третім можливим варіантом фінансово-економічних відносин виручка від продажу продукції, робіт, послуг зараховується на розрахункові рахунки, відкриті відокремленим підрозділом акціонерного товариства, і в подальшому залишається в його розпорядженні. В цьому випадку ПАТ «Укрзалізниця» не фінансує свої філії. За підсумками звітного періоду різниця між доходами і витратами надходить на розрахунковий рахунок ПАТ «Укрзалізниця».

Таким чином, існуючий варіант руху грошових коштів між ПАТ «Укрзалізниця» та регіональними філіями є найбільш раціональним з точки зору ефективності управління фінансовими результатами, але потребує удосконалення в частині формування доходів та витрат.

Згідно з Інструкцією про порядок розподілу та формування доходів від перевезень для залізниць України, доходи від перевезень вантажів у прямому сполученні визначаються на основі середнього рівня по мережі залізниць фактично отриманих тарифних платежів з одного тонно-км, тобто на основі доходної ставки окремо за родами вантажів і здійсненому обсягу перевезень. Після чого дана провізна плата

розподіляється між залізницями, що брали участь у перевезеннях, так залізниці відправлення та прибуття отримують доходи за початково-кінцеві операції, після вирахування даної частки доходів відбувається розподіл доходів за рухому операцію пропорційно відстані перевезень по кожній залізниці [6].

Згідно Методики розрахунку тарифів на перевезення вантажів залізничним транспортом (Наказ Міністерства інфраструктури від 20 червня 2013 р. № 418) [9] та Збірника тарифів формування тарифу на вантажні перевезення [8] відбувається відповідно до його структури, що включає плату за початково-кінцеві операції та рухому операцію з відокремленням інфраструктурної, локомотивної та вагонної складових та в залежності від належності рухомого складу. Отже, деякі положення вище зазначених нормативних документів, що стосуються процесу формування та розподілу доходів від вантажних перевезень суперечать один одному та потребують вирішення.

Саме орієнтуючись на положення щодо формування тарифів на вантажні перевезення, як основа нарахування доходів, починаючи з 2014 року доходи від перевезень вантажів формуються та розподіляються за операціями перевізного процесу та його тарифними складовими, що підвищує прозорість даного процесу з урахуванням інтересів суб'єктів перевізного процесу [10]. Відповідно до розглянутого підходу формування доходів від вантажних перевезень у прямому сполученні здійснюється за операціями перевізного процесу (рухома операція та початково-кінцеві операції) та тарифними складовими (інфраструктурна (з урахуванням локомотивної) та вагонна). При цьому, ПАТ «Укрзалізниця» розподіляє отримані доходи між різними суб'єктами перевізного процесу: компаніями-операторами, власниками рухомого складу, залізницями. Розподілу підлягають доходи отримані за початково-кінцеві операції у розмірі інфраструктурної тарифної складової між залізницями відправлення та призначення, далі розподілу підлягають доходи за рухому операцію за мінусом розподілених доходів за початково-кінцеві операції, а саме розподіляються пропорційно тонно-кілометрам, виконаним кожною залізницею, що брала участь у перевезенні [1, 10]. Доходи відповідно до операцій перевізного процесу у розмірі вагонної складової розподіляється між власниками рухомого складу. Таким чином, доходи від перевезень вантажів у власному рухомому складі повністю належать в частині вагонної складової власникам рухомого складу, в свою чергу ПАТ «Укрзалізниця» отримує від власників рухомого складу плату за користування інфраструктурою. Разом з тим, такий підхід до формування та розподілу доходів від вантажних перевезень вимагає удосконалення відповідних методів та інструментів механізму управління в частині формування доходів за тарифними складовими, а саме вагонної складової.

Передумовами удосконалення механізму управління доходами є: зниження конкурентних позицій залізничного транспорту на ринку вантажних перевезень; неспроможність надавати якісні транспортні послуги, і як результат повністю задовольняти попит; розподіл процесу перевезення вантажів на два взаємопов'язаних процеси: здійснення перевезень та надання послуг інфраструктури; використання ринкового ціноутворення в потенційно-конкурентних секторах (вантажні перевезення); критичний стан рухомого складу, який не відповідає зростаючим вимогам до якості перевезень та інші [10].

Таким чином, існує ряд передумов щодо удосконалення механізму управління доходами від перевезень залізничним транспортом, а також необхідним є детальніший розгляд існуючого механізму управління витратами підприємств залізнично-

го транспорту, що в подальшому дозволить визначитись із напрямками удосконалення механізму формування та розподілу фінансових результатів підприємств залізничного транспорту.

Висновки. Існуючі особливості формування доходів регіональних філій свідчать про необхідність наукового обґрунтування та удосконалення механізму формування фінансових результатів діяльності галузі. Важливим елементом такого механізму є розробка Номенклатури доходів за видами економічної діяльності залізничного транспорту України, впровадження якої дозволить співставляти певні статті витрат та доходів, системно підходити до визначення доходів за різними видами економічної діяльності, що сприятиме підвищенню ефективності управління фінансами регіональних філій, та ПАТ «Укрзалізниця» безпосередньо.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Белінська М.Г.* Сучасний підхід до формування доходів від основної діяльності залізничного транспорту / М.Г. Белінська // Проблеми та перспективи розвитку транспортних систем в умовах реформування залізничного транспорту: управління, економіка та технології: Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції, 11-12 квітня 2013 р. – К.: ДЕДУТ, 2013. – С. 48–50.
2. *Богомолова Н.І.* Особливості управління фінансово-економічною діяльністю залізничного транспорту / Н.І. Богомолова, О.О Кравченко // Інвестиції: практика і досвід. – 2012. – № 24. – С. 12–14.
3. *Богомолова Н.І., Сенік Г. П.* Особливості формування доходів залізничного транспорту в сучасних економічних умовах / Н. І. Богомолова, Г. П. Сенік // Збірник наукових праць ДЕДУТ: Серія «Економіка і управління». – Вип. 18. – Част. 2. – К.: ДЕДУТ, 2011. – С. 41–50.
4. *Гурнак В. М.* Засади удосконалення фінансово-економічної діяльності підприємств залізничного транспорту / Н. М. Корольова, В. М. Гурнак, Т. Бала // Зб. наук. пр. ДЕДУТ: Сер. «Економіка і управління». – 2015. – Вип. 32. – С. 83–90.
5. *Закон України «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування» №4442-VI від 23.02.2012 р.* – [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – База даних «Законодавство України». – Режим доступу до документу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
6. *Інструкція про порядок розподілу та формування доходів від перевезень для залізниць України, затверджена наказом УЗ від 14.05.1997 № 109-Ц.* – 11 с.
7. *Макаренко М. В.* Основи управління фінансами залізничного транспорту / За заг. ред. М. В. Макаренка [та ін.] – К.: ДЕДУТ, 2011. – 458 с.
8. *Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України «Про затвердження Збірника тарифів на перевезення вантажів залізничним транспортом у межах України та пов'язані з ними послуги та Коефіцієнтів, що застосовуються до Збірника тарифів на перевезення вантажів залізничним транспортом у межах України та пов'язані з ними послуги» від 26.03.2009, № 317.* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0340-09>. – Назва з екрану.
9. *Наказ Міністерства інфраструктури «Методика розрахунку тарифів на перевезення вантажів залізничним транспортом» від 20.06.2013, № 418.* [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.uz.gov.ua/cargo_transportation/legal_documents/metodyka. – Назва з екрану.
10. *Савіцька Г. П.* Концептуальні засади управління доходами підприємств залізничного транспорту від вантажних перевезень / Г. П. Савіцька // Ефективна економіка: Електронне фахове видання, 2015. – № 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4687>.
11. *Сич Є. М., Рибалкін В. О., Колесникова Н. М.* Механізм формування доходів від перевезень залізничним транспортом // Збір. наук. пр. КУЕТТ, 2007. – Вип. 9. – С. 123 – 127.
12. *Труханов Ю.П.* Організаційно-економічні аспекти управління доходами на залізничному транспорті / Ю. П. Труханов, М. А. Демченко // Збірник наукових праць ДЕДУТ: Серія «Економіка і управління». – 2012. – № 20. – С. 130-134.
13. *Череп А.В.* Специфіка прояву функцій менеджменту у сфері управління доходами підприємств залізничного транспорту / В.А. Череп // Зб. наук. пр. ДЕДУТ: Серія «Економіка і управління». – Вип. 33. – 2015. – С. 169–174.

REFERENCES

1. *Belins'ka, M.H.* (2013), «Suchasnyj pidkhdid do formuvannia dokhodiv vid osnovnoi diial'nosti zaliznychnoho transportu», Zbirka dopovidej na Mizhnarodnij ekonomichnij konferentsii [Problems and prospects of development of transport systems in railway reform: management, economics and technology], Problemy ta perspektyvy rozvytku transportnykh system v umovakh reformuvannia zaliznychnoho transportu: upravlinnia, ekonomika ta tekhnolohii, DETUT, Kyiv, Ukraine, pp. 48–50.
2. *Bohomolova, N. I. and Kravchenko, O.O.* (2012), «Features of financial and economic activity of rail transport», Investytsii: praktyka i dosvid, vol. 24, pp. 12–14.
3. *Bohomolova, N.I. and Senyk H.P.* (2011) « Osoblyvosti formuvannia dohodiv zaliznychnoho transportu v suchasnykh ekonomichnykh umovah» Zbirnyk naukovykh prats' DETUT: Seriya « Ekonomika I upravlinnia», pp. 41-50
4. *Hurnak, V. M. Korol'ova N. M and Bala T.* (2015), «Principles of improving financial and economic activity of railway undertakings», Zb. nauk. pr. DETUT: Ser. «Ekonomika i upravlinnia», vol. 32, pp. 83–90.
5. *The Law of Ukraine* «About osoblyvosti utvorennia publichnogo aktsionernogo tovaristva Zaliznchnovo Transport zagalnoho koristuvannia» №4442-VI od 23.02.2012 p. – [Electron resource] / Verkhovna Rada of Ukraine. – Base danih «Zakonodavstvo Ukraine». – Access to the document mode: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Hosting Project s ekranu.
6. *Instruktsiya* about the order that rozpodilu formuvannia dohodiv od zaliznits transported to Ukraine, zatverdzhena instructions to KM od 14.05.1997 number 109-C. – 11.
7. *Makarenko, M. V.* (2011), *Osnovy upravlinnia finansamy zaliznychnoho transportu* [Basics of financial management of railway transport], DETUT, Kyiv, Ukraine.
8. *Order of Ministry* of Transport and Communication of Ukraine «On Approval of the Compendium of tariffs for railway transportation within Ukraine and related services and coefficients used in the collection of tariffs for railway transportation within Ukraine and related to them «from 26.03.2009, № 317. [electronic resource] – access: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0340-09>. – Name of the screen.
9. *Order of the Ministry* of Infrastructure «Methods for calculating tariffs for railway transportation» from 20.06.2013, № 418. [electronic resource] – Access: http://www.uz.gov.ua/cargo_transportation/legal_documents/metodyka. -Nazva Screen.
10. *Savitska G.P.* Conceptual Foundations of revenue management from railway undertakings transportation / G.P. Savitska // Efficient Economy: electronic issue, 2015. – № 12. – [electronic resource]. – Access: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4687>.
11. *Cych, Ye. M., Rybalkin, V. O. and Kolesnykova, N. M.* (2007), «Mechanism of income from transportation by railway transport», Zbirnyk naukovykh prats' KUETT, vol. 9, pp. 123 – 127.
12. *Trukhanov Yu.P. and Demchenko M. A.* (2012), « Organizational and economic aspects of revenue management in railway transport », Zbirnyk naukovykh prats' DETUT, vol. 20, pp. 130-134.
13. *Cherep A.V.* (2015) «Specificity manifestations management functions in the management of revenues rail transport», Zbirnyk naukovykh prats' DETUT, vol. 33, pp. 169-174.